

Historisch, kunst- en cultureel tijdschrift, uitgave Heemkundevereniging Beek

BECHA

De taal van Peter Treckpoel

Inwonerslijsten Spaubeek
anno 1833

Ongenode Buren,
de Duitse inval
in Beek

In dit nummer:

**Straat en veldnamen
in de voormalige
gemeente Spaubeek**

**'In den Bosch' in Spaubeek;
enkele aanvullingen**

**80 jaar geleden
(5 oktober 1942)
bombardement
Geleen en Beek**

Ongenode buren -De Duitse inval in Beek-, deel 3, 'Nach Paris'

Inleiding

In deel twee heb ik jullie verlaten op het moment, dat het Nederlandse front in Zuid-Limburg in elkaar is gezakt, ondanks het moedige verweer. De Duitsers hebben in de morgen van 10 mei strategische posities ingenomen tussen het kanaal en de Maas. Om 16.00 uur is alle tegenstand gebroken en is de communicatie met het front weggefallen. De eenheden van de Duitse voorhoede hebben zodoende al snel de weg kunnen banen voor de grote hoofdmacht van de 18e Divisie, die even verder in het oosten uren geleden ook aan de opmars is begonnen. Hier pak ik de draad weer op.

De Duitse hoofdmacht sluit aan

Deze hoofdmacht begint rond 10.00 uur het gunstig gelegen Beek vanuit diverse richtingen te naderen en te passeren, richting Julianakanaal. Het betreft drie complete en goed geëquipeerde infanterieregimenten te voet: het 30ste, 54ste en 51ste Regiment, met in totaal zo'n 9.000 man, die vooralsnog neerstrijken in de omgeving van Beek in afwachting van hun overtocht over het kanaal.

Aangezien diverse bruggen zijn opgeblazen moeten extra (rubber) boten en drijvende pontonbruggen worden aangevoerd, hetgeen veel tijd kost. Zo is de pontonbrug pas om 1.00 uur de volgende dag klaar voor gebruik. De bestaande veerpont over de Maas van Elsloo naar Kotem in België komt goed van pas. Nu kunnen ook grote voertuigen en kanonnen de oversteek maken en kan de divisie haar opmars voortzetten in België. Wel met 36 uur vertraging.

Duitsers steken per rubberboot bij Elsloo het kanaal over (foto: Jacquo Silvertant)

Dagenlang zullen Duitse troepen Beek passeren op weg naar België. De gevechten rond Beek zijn dan al lang verstomd. De Duitse Wehrmacht vordert zes bussen van de Beekse transportfirma EBAD, twee auto's van aannemer Kerckhoffs en een auto van de heer Engels om het transport van personeel en materiaal naar het (Belgische) front sneller te laten verlopen. Het drietal claimt hiervoor in totaal 31.000 gulden, dat door het leger wordt erkend en uitbetaald met 21.000 Reichsmarken. Een muntheid, die men eigenlijk niet wil.

De strijd in Zuid-Limburg is voorbij in nog geen negen uur en rond Beek al na vier uur. Meteen op de eerste dag hangen Duitse soldaten aanplakbiljetten op met de mededeling, dat Beek in Duitse handen is en worden de eerste Nederlandse gevangenen ondergebracht in de fanfarezaal van Beek. En meteen geven de Duitse autoriteiten speciale bankbiljetten uit voor de bezette gebieden. De officiële vaste wisselkoers is één gulden voor 1.5 Reichsmark. Hiermee kunnen passerende militairen onderweg voeding en andere zaken kopen van de lokale bevolking.

Beek zelf wordt bezet zonder verzet. De lokale Nederlandse soldaten hebben op Beeks grondgebied alleen beperkte verdragingsacties uitgevoerd bij wegblokkades en kazematten. Tot hevige gevechten is het maar op sporadische plekken gekomen. Vele Nederlandse soldaten hebben zich overgegeven of zijn naar huis teruggekeerd na een oproep door de Duitsers. Twaalf Nederlandse soldaten zijn het klooster van de zusters Franciscanessen in de Molenstraat ingelopen en de lokale kleuterschool wordt ingericht als lazaret voor de gewonde militairen. Slechts de, in het vorige deel genoemde, soldaten, Josef Weijers en Jelle Nijhout zijn op Beeks grondgebied gesneuveld en voor zover bekend is geen enkele burger gedood bij de inval. De Beekse Huzaar Victor Debets komt om bij een verkenningstocht op 12 mei in de buurt van Dordrecht. Zijn dood wordt pas op 29 mei door het Rode Kruis bekend gemaakt. Hij ligt begraven in Beek. Een tweede Huzaar uit Beek, Jan Huntjens, blijkt gesneuveld te zijn op 10 mei bij een vernietigend Duits bombardement op zijn kazerne in Den Haag. Hij ligt nu begraven op het militaire Erehof van de Algemene Begraafplaats aldaar.

De materiële schade in en rond Beek valt mee, zoals blijkt uit de lijst van geclaimde schades bij de gemeente. De inwoners komen in aanmerking voor financiële compensatie voor de schade, door de Duitsers veroorzaakt. Zij moeten wel eenduidig kunnen aantonen, dat de schade door de Duitsers is aangericht. In veel gevallen zijn er door hen geen schuldbekekenissen getekend en wordt daarom geen vergoeding gegeven. De schade betreft overigens niet zozeer schade door geweld, maar vooral afval en vernielingen, aangericht tijdens de inkwartiering van de Duitse troepen in Beek en omliggende weilanden. Veel winkels zijn door de soldaten leeggemaakt en er is een tekort aan veel gevraagd brood, vlees, chocolade en sigaretten. Niet alles wordt betaald of alleen tegen lage prijzen. Bij sommige boeren worden de koeien leeggemolken zonder enige vergoeding. De legering van zo'n grote troepenmacht in de kleine gemeenschap Beek, veroorzaakt veel overlast en vervuiling, die de Beekenaars uiteindelijk zelf en zonder vergoeding moeten opruimen.

Veel Beekse inwoners verzamelen zich langs de

wegen om het gedisciplineerde en goedgepaste vijandelijk leger voorbij te zien gaan. Zij zijn verbaasd over zo'n grote en goed uitgeruste troepenmacht. Er wordt niet meer gevochten in Zuid-Limburg en de Duitsers hebben relatief weinig verliezen geleden. De sfeer is dan ook redelijk gemoedelijk. De soldaten worden in hun moedertaal aangesproken en van echte vijandschap is vooralsnog geen sprake. In minder dan vier dagen trekt de rest van de 18e Infanteriedivisie voorbij met 17.000 manschappen, samen met motoren, vrachtauto's, artillerie, karren, aanhangwagens en 6.000 paarden, allemaal op weg naar de pontonbruggen over kanaal en Maas, die ondertussen in aantal en omvang zijn toegenomen.

Al snel stromen nieuwe vervangingstroepen en voorraden door Beek, naarmate het Duitse leger verder vorderingen maakt in België en Frankrijk. Een heel scala aan voertuigen trekt voorbij. Rode Kruisauto's, zware artillerie, tanks, cavalerie, munitietransporten, pantserauto's, zwaarbeladen vrachtauto's, motoren, karren en verse troepen te voet trekken weer langs, maar de doortocht begint na 20 mei af te nemen, zeker als dan de route via Elsloo zo goed als beëindigd wordt. De doorreis van oost naar west door Beek stopt en er is eindelijk rust op de Stationsstraat. Er blijven echter nog wel troepen bewegen van noord naar zuid via de Mauritslaan, Wolfeynde en Maastrichterlaan. Het passeren van de militairen zal tot einde mei aanhouden en daarna geleidelijk afnemen tot medio juni als de veldtocht tegen Frankrijk nagenoeg is afgelopen.

Het blijft lang onrustig rond Beek

De omgeving blijft onrustig door de vele bombardementen, die Britse en Franse vliegtuigen in de regio blijven uitvoeren op Duitse troepenbewegingen. Dit gaat vaak gepaard met lichtfakkels en luchtalarm. Op een Beekse woning wordt Duits afweergeschut geplaatst. Ook stort een Duits verkenningstoestel neer zuidelijk van het buurtschap Kerensheide (de Heide), dat toen deel uitmaakte van de gemeente Beek. De zware accu van het toestel krijgt een nieuwe bestemming in een van de vrachtauto's van de Beekse firma Dabekausen. Later op de dag zal het toestel bewaakt worden door Duitse soldaten en is de lol van het "strippen" voorbij. De bombardementen eindigen pas medio juni als ook de Duitse troepenbewegingen in de regio voorbij zijn. In de dagen onmiddellijk na de inval in Zuid-Limburg marcheren veel Belgische en Nederlandse krijgsgevangenen door Beek richting Duitsland. Zo houdt op 13 mei een groot aantal Belgische gevangenen halt in het Raadhuispark om even uit te rusten. De Duitse bewakers staan toe, dat inwoners hen van eten en drinken voorzien. Daarna vertrekt de groep via Schinnen richting Selfkant. Ook nog vele dagen erna zullen grote groepen Belgische en later Franse krijgsgevangenen door Beek sloffen op weg naar Duitsland.

Voor het eerst verschijnen op 18 mei ook SS'ers op doortocht in Beek, die alle wegen in de buurt blokkeren met hun voertuigen en zware wapens. Britse

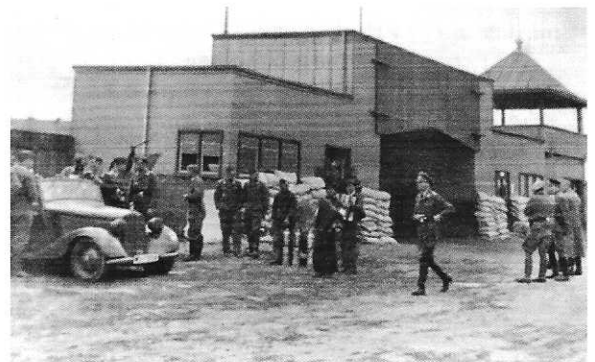

Krijgsgevangenen, Raadhuispark Beek (foto: Heemkunde Beek)

jagers hebben deze voertuigen "geroken" en vallen in de omgeving met mitrailleurvuur aan tot grote schrik van de bevolking.

De eerste Duitse transporttoestellen landen op de smalle strook van de zweef-vliegclub in Neerbeek. Het vliegveldje wordt door de Duitsers tot 20 mei gebruikt voor de aanvoer van goederen voor hun opmars door België en Frankrijk. Als de Duitsers het vliegveldje niet meer nodig hebben, wordt het terrein verkaveld en verpacht.

Een groot munitietransport stopt op 22 mei op het emplacement van het station van Beek, hetgeen grote commotie veroorzaakt bij de inwoners. Zij, die dicht bij het station wonen zoeken tijdelijk hun heil elders. Er bestaat namelijk grote angst, dat Britse jachtvliegtuigen het transport zullen bestoken. Gelukkig vertrekt de trein alweer snel richting het zuiden.

De Duitsers bezetten vliegveldje bij Neerbeek (foto: H. van Rens)

Eind mei keren veel van de 250 Beekse soldaten terug naar huis vanuit hun kazernes in andere delen van Nederland in het kader van de demobilisatie. Vele zijn gewond en moeten verder verzorgd worden. Voor een aantal is dan nog niet bekend wat met hen gebeurd is. Dus nog veel onzekerheid bij een aantal Beekse gezinnen. Half juni 1940 keren ook de Beekse krijgsgevangenen terug naar huis.

Van grond- naar luchtoorlog

Aan het einde van juni is de verovering van West-Europa afgerond na de officiële en onvoorwaardelijke overgave van Frankrijk op 22 juni 1940. De oorlog in West-Europa is voorbij en de mensen in Beek verwachten dat het leven de normale loop zal hernemen.

Na de Duitse inval op 10 mei blijft Beek tot aan de bevrijding verdere militaire grondgevechten bespaard. Dat geldt echter niet voor de luchtoorlog als opmaat naar de bevrijding in september 1944. Vanaf het einde van de "Westfeldzug" zijn de Engelen begonnen met het bombarderen van Duitse doelen. Veel van de aanvliegroutes lopen over midden en noord Limburg. Het nabijgelegen industriële Ruhrgebied is daarbij een frequent doelwit. Veel toestellen, die terugkeren zijn aangeschoten door de Duitse luchtafweer of (nacht) jagers. De piloten wijken dan vaak af van de geplande terugkeerroute en komen ook boven Zuid-Limburg terecht.

Hoewel er vanaf mei 1941 nauwelijks nog Duitse troepen zijn geleverd in of rond Beek, heeft men wel luchtafweergeschut geplaatst in de regio, zoals bij Geulle, Ulestraten, Meeressen, Schimmert en Genhout. Het geschut vormt onderdeel van het Duitse luchtafweersysteem tegen de 's nachts overvliegende Britse bommenwerpers en moet het Ruhrgebied en andere nabijgelegen Duitse steden, zoals Aken, Düren, Bonn en Keulen beschermen. De vliegtuigen zijn in Beek goed te horen als zij over Zuid-Limburg vliegen. Soms zijn zelfs lichtkogels en flitsen aan de verre horizon in het oosten waar te nemen. De komst van de bommenwerpers wordt aangekondigd door de sirenes van de Staatsmijn Maurits op het moment, dat zij de Nederlandse kustlijn zijn gepasseerd. Als de situatie ernstig wordt beoordeeld, gaan de sirenes af van de lokale luchtbeschermingsdiensten en moet iedereen een schuilplek zoeken. Naarmate er meer geallieerde toestellen in Zuid-Limburg neerstorten of er meer "verdwaalde" of voortijdig gedropte bommen in de regio terechtkomen, neemt de angst bij de bevolking toe. Zeker als er dorpen of steden in de buurt worden getroffen. Deze situatie zal alleen maar erger worden naarmate het aantal missies en toestellen toeneemt, zeker in begin 1942 als ook de Amerikanen aan de luchtoorlog gaan deelnemen. De luchtbeschermingsdienst van Beek krijgt het er maar druk mee. Er zullen tot aan de bevrijding heel wat "verloren" bommen in de buurt terechtkomen.

De onbekend gebleven schrijver van het dagboek over Beek in de Tweede Wereldoorlog registreert alleen al in 1941 elf locaties in Zuid-Limburg waar verdwaalde bommen zijn terechtgekomen. Enkele daarvan dicht bij het dorp Beek: Sportpark Geleen, Graetheide, de Heide en Groot Genhout, waar de schade beperkt blijft tot lichte verwondingen, wat schade aan fruitbomen en glas-en dakschade. Op andere plekken richten de bommen aanzienlijk meer schade aan en vallen er doden en gewonden, zoals in Maastricht (24 doden), Chevremont (10 doden), Kerkrade (8 doden), Eijgelshoven (7 doden) en

Gulpen (4 doden). In 1942 zal Geleen getroffen worden door een Brits vergissings- bombardement, dat veel slachtoffers eist.

Drie meldingen van bomschade in de gemeente Beek en Spaubeek zijn terug te vinden in de gemeentelijke archieven:

Op de terugweg van een missie in Duitsland, op 27 november 1941, ontdekt een beschadigde Britse bommenwerper zich van een aantal brandbommen, waarvan er één in de buurt van enkele straten in het Beekse gehucht de Heide terecht komt. De bom veroorzaakt alleen materiële schade aan ramen en daken van een achttal huizen. De totale getaxeerde averij bedraagt 226 gulden. Er dient zelfs iemand een claim in van 1.86 gulden! Gelukkig is er geen persoonlijk letsel.

Nog geen twee weken later is het weer prijs. Weer laat een Engels vliegtuig in de vroege ochtend bommen vallen, waarvan er twee belanden in de buurt van een boerderij en enkele huizen in Groot-Genhout. Eén bom treft een boomgaard en vernietigt twaalf appel- en zeven kersenbomen en diverse ramen van de boerderij. De andere bom komt neer in de tuin van de plaatselijke kerk en beschadigt diverse glas-in-loodramen, deuren, ramen, gordijnen en daken van elf nabijgelegen huizen. Vijftig inwoners dienen in totaal schadeclaims in van 4.283 gulden. De schade kan echter niet helemaal gerepareerd worden, wegens gebrek aan materialen. Ook hier zijn er geen gewonden, behalve wat kleine snijwonden door glasscherven.

Zo zullen gedurende de bezetting meer bommen terechtkomen in de regio van Beek. In de meeste gevallen zijn geen slachtoffers te betreuren en valt de materiële schade wel mee, omdat de projectielen gelukkig op weilanden en boomgaarden terecht komen. Toch veroorzaakt de berichtgeving hierover veel onrust en soms woede in Beek. Immers de kans dat zo'n "vriendelijke" bom ook op het dorp valt is zeker aanwezig. Hoe waar dit is, zal op 5 oktober 1942 blijken, als een luchtaanval op Geleen plaatsvindt. Dit vergissingsbombardement is gericht op Geleen, maar raakt ook de omgeving, waaronder de kernen van Beek en Spaubeek. De consequenties zullen in meer detail besproken worden in het volgende deel 4.

Naast het neerkomen van de bommen zijn er spannende momenten als er vliegtuigen in de buurt

Fam. Demandt uit Beek bij gecrasht Duits toestel (foto: Thea Demandt)

neerstorten. Vanaf mei 1940 tot de bevrijding in 1945 storten bijna honderd geallieerde en vijandelijke toestellen neer in Zuid-Limburg (ten zuiden van Sittard), waarvan bijna twintig binnen een straal van tien km van Beek. Zuid-Limburg wordt een waar "vliegtuigkerkhof".

Hoewel de overgrote meerderheid van de toestellen terecht komt buiten de regio van Beek en ze nauwelijks schade of ongelukken veroorzaken, dragen ook deze crashes bij tot de onrust. Dit wordt enigszins gecompenseerd met uitstapjes naar het gecrashte toestel.

Wordt vervolgd

Gebruikte bronnen in deel 3:

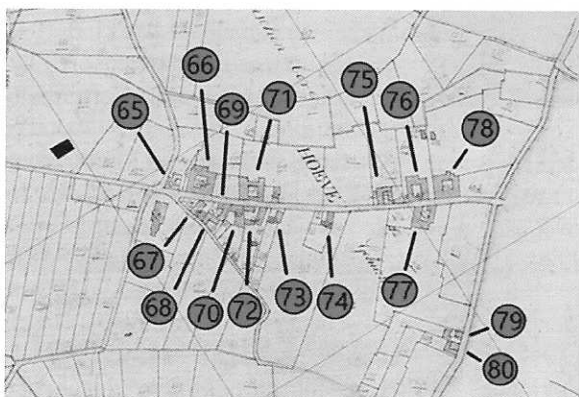
1. Dagboek van een onbekende Beekenaar over periode 10 mei 1940 - 18 augustus 1945, uit: 'Een mensenleven geleden', Paul Mennens, Beek 2019.
2. Dagboek van Sef Mennens uit Beek over de periode 9 mei 1940 - 2 oktober 1944, uit: 'Een mensenleven geleden', Paul Mennens, Beek 2019.
3. *Herinneringen aan oorlog en bevrijding in de Maastreek*, Harie Rouvroye, Elsloo, 1995.
4. *Voetnoot bij de wereldgeschiedenis - Beek tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Herman van Rens, 1994.
5. Documenten uit de collectie van de gemeentelijk archieven De Domijnen, Sittard. Beekse archieven over de periode 1939-1945: 901/1506-1544.

WIL WOUTERS I.S.M.
JO RITTERBEEKS,
PAUL JANSSEN EN
DESMOND KUSTERS

Inwonerslijsten gemeente Spaubeek anno 1833 (14)

Inleiding

In de serie 'Inwonerslijsten gemeente Spaubeek anno 1833' hebben we in aflevering 13 het adres Spaubeek 65 beschreven. We vervolgen onze tocht door Spaubeek met adres Hoeve 66.

Plattegrond van de woningen aan de Hoeve

Hoeve 66

Hier woont de familie *Eussen-Ramekers*. De vader is landbouwer, grondeigenaar Stephanus Eussen, *15 maart 1750 Ubachsberg-Voerendaal als zoon (kind 1) van Dirk (Theodorus) Eussen en Maria Lucia Stevens en hij overlijdt op 21 april 1831 (81 jaar). Hij is de broer van Joannes Petrus (kind 3) e.v. Maria Anna Henssen (huwelijk 2) en zij zijn de ouders van Jan Willem Eussen, schout (Ter Jans Geleen 122). Stephanus Eussen huwt NH op 1 februari 1783 in Heerlen en RK op 16 februari 1783 in Voerendaal met Maria Sophia Ramekers, gedoopt op 14 augustus 1755 als dochter (kind 6) van Joannes Rameckers en Maria Henssen en zij overlijdt op 29 januari 1839 (83 jaar). Naamvarianten van Ramekers zijn: Raemaekers, Raemaeckers, Rameckers, Raemackers. Maria Sophia is de zus van Louis (kind 2) Raemackers, geboren op 25 augustus 1745 en hij overlijdt op 27 juli 1818 (72 jaar). Hij is pastoor in Borgharen en Limmel. Maria Sophia is ook zus van Jan Jacob (kind 7) Raemackers, geboren op 25 juli 1758 en hij overlijdt op 19 april 1816 (57 jaar). Zijn beroep is kapelaan en vanaf 29 november 1803 pastoor in

Spaubeek, als opvolger van pastoor Arnoldus Goedefridus Somija die op 6 mei 1803 is overleden (69 jaar).

Het echtpaar *Eussen-Ramekers* krijgt zeven kinderen.

1. Maria Lucia Eussen, ~24 november 1783 in Voerendaal en †15 augustus 1859 in Schimmert (75 jaar). Haar beroep is landbouwster en zij huwt in 1817 met landbouwer Gerard Frijns, ~1778 in Schimmert als zoon van Hans Willem Frijns en Maria Catharina Mans en †1839 (61 jaar). Het echtpaar Frijns-Eussen krijgt drie kinderen in Schimmert.
2. Jacobus Ludovicus Eussen, ~15 maart 1786 in Voerendaal en †20 oktober 1809 (23 jaar). Hij is de neef van Jan Willem Eussen (Ter Jans Geleen 122) en van Jan Pieter Eussen (zie lijst "Soldaten van Napoleon uit Spaubeek"). Hij wordt niet vermeld Franse lijst van soldaten afkomstig uit Spaubeek. Hij is teruggekeerd uit de dienst (Conge de reforme).
3. Joannes Wilhelmus Eussen, ~4 oktober 1788 in Voerendaal en †12 januari 1874 (85 jaar). Zijn beroep is landbouwer en hij huwt in 1815 in Born met Maria Josepha Schulpen, ~1793 in Susteren als dochter van akkerman Jan Wilhelm Schulpen en Anna Sibilla Broren en †1865 (72 jaar). Het echtpaar Eussen-Schulpen krijgt twee kinderen in Born.
4. Franciscus Eussen, ~14 november 1790 in Voerendaal en †(onbekend).
5. **Jan Jacob Eussen**, ~17 april 1792 in Voerendaal en †15 juni 1865 (73 jaar). Zijn beroep is landbouwer en secretaris van het kerkbestuur in Spaubeek.
6. **Joannes Andreas Eussen**, *24 januari 1795 en †2 februari 1885 (90 jaar). Zijn beroep is burgemeester en secretaris van Spaubeek (1829-1874), grondeigenaar en hij huwt in 1848 met Catharina Elisabeth Koten, *1816 in Grevenbricht als dochter van burgemeester Johannes Wilhelmus Koten en huishoudster Maria Gertrudis Wintraken en †1865 (48 jaar). Het echtpaar Eussen-Koten krijgt vijf kinderen in Spaubeek.